

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมในยุคปัจจุบันนี้เป็นสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น เพื่อความอยู่รอดในสังคมมนุษย์จำเป็นต้องปรับปรุงตนเองให้เข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งในบางครั้งได้มีการวางแผนไว้ก่อน แต่ในบางครั้งก็ไม่ได้เตรียมการไว้ล่วงหน้าแต่ประการใด จากเหตุการณ์ที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า การเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่ความอยู่รอดทุกรูปแบบสามารถช่วยส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นได้ "การพัฒนาชุมชน" เป็นวิธีการที่ถูกนำมาใช้เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลาย (ทวี ทิมชา, 2528) เพราะเป็นวิธีการที่ค่อยทำค่อยไป สร้างความเจริญทางวัตถุพร้อม ๆ กับการพัฒนาคนควบคู่กันไปป้องกันไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างคนกับวัตถุ อันจะเป็นการป้องกันปัญหาต่าง ๆ ไปในตัว (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2523) สำหรับรูปแบบของการพัฒนาชุมชนในประเทศต่าง ๆ จะแตกต่างกันออกไปตามสภาพทาง เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ตลอดจนความต้องการของผู้นำหรือผู้บริหารแต่ละยุคแต่ละสมัยในแต่ละประเทศ แต่จะมีหลักการคล้ายกันคือ ความต้องการที่จะยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศของคนให้สูงขึ้น (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2531)

สำหรับประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนาเหมือนกับประเทศอื่น ๆ หลายประเทศ ได้ใช้วิธีการพัฒนาชุมชนเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงด้วยประการหนึ่ง โดยประเทศไทยนั้นได้ใช้วิธีการพัฒนาชุมชนมาเป็นระยะ เวลานานตั้งแต่สมัยสุโขทัย สำหรับชื่อเรียกนั้นจะแตกต่างกันออกไปตามสมัยหรือความนิยม หรือตามภูมิษฐ์ เช่น มีการเรียกว่า การพัฒนาท้องถิ่น บุรณะชนบท (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2531) และในปัจจุบันการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นวิธีการที่นำมาใช้เพื่อนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นได้ เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป รัฐบาลจึงได้กำหนดนโยบายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 5 ยอมรับการพัฒนาชุมชนมาเป็นวิธีการพัฒนาชนบทของชาติ (สุวนัย ทองนพ, 2531) จากประวัติความเป็นมาดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาชุมชนในประเทศไทยนั้นได้มีมาเป็นระยะเวลายาวนาน และได้ดำเนินการ

พัฒนาชุมชนอย่างค่อเนื่อง โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งของรัฐบาลและ เอกชนได้ร่วมมือช่วย เหลือซึ่งกันและกัน เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนดังกล่าว (พรศักดิ์ อาษาสุจริต, 2531) ทั้งนี้ก็เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ในการพัฒนาชุมชนที่กำหนดไว้ดังต่อไปนี้ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2509)

1. เพื่อเพิ่มผลผลิตและรายได้จากการ เกษตรกรรมและอุตสาหกรรมในครอบครัวของชาวบ้าน
2. ส่งเสริมการสร้าง เสริมสาธารณะประโยชน์ด้านความร่วมมือของชาวบ้าน
3. ส่งเสริมการอนามัยและสุขภาพของชาวบ้าน
4. ส่งเสริมการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียนของชาวบ้าน รวมทั้งสตรีเด็กและ เยาวชน
5. ส่งเสริมวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี สวัสดิการและนันทนาการของชาวบ้าน
6. ส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นแบบประชาธิปไตย

จากวัตถุประสงค์ในการพัฒนาชุมชนพอจะกล่าวโดยสรุปได้ว่าต้องการที่จะพัฒนาคุณภาพของประชาชน เป็นสำคัญกล่าวคือ มุ่งสร้างเสริมความเจริญทั้งในทางวัตถุและจิตใจให้แก่ประชาชนโดยมุ่งหวัง เพื่อให้เกิดความ เปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในทุก ๆ ทาง ทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การสาธารณสุข การศึกษา การเมืองและการปกครอง ซึ่งการที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ ต้องอาศัยวิธีการระดมเอาทรัพยากรทั้งหมดในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชน ในชุมชนมารวมกลุ่มกัน เพื่อปรับปรุงชุมชนของตนเอง ตลอดจนกระทั่งกระตุ้นให้ประชาชนเหล่านั้นเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และวิธีการปฏิบัติดั้งเดิม เพื่อที่จะนำเอาความรู้ความสามารถ และทักษะต่าง ไปแก้ปัญหาในชุมชนของตนเอง (สมนึก ปัญญาสิงห์, 2527)

อย่างไรก็ดีแม้หน่วยงานทั้งภาครัฐและ เอกชนหรือองค์กรต่าง ๆ ได้ร่วมมือซึ่งกันและกันในการพัฒนาชุมชน แต่ด้วยความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างรวดเร็วในปัจจุบันทำให้เกิดปัญหาอุปสรรคไม่สามารถพัฒนาชุมชนไปสู่เป้าหมายได้ ซึ่งปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนนั้นจะเกิดจากประชาชน ทั้งนี้เพราะการดำเนินงานพัฒนาชุมชนขึ้นอยู่กับประชาชนเป็นสำคัญ (สมนึก ปัญญาสิงห์, 2527) โดยรัฐบาลจะให้ความช่วยเหลือก็ต่อเมื่อเกินขีดหรือนอกเหนือความสามารถของประชาชนเท่านั้น ฉะนั้นการที่จะทำให้การดำเนินงานการพัฒนาชุมชน

บรรลุผลหรือประสบความสำเร็จนั้น จำเป็นต้องมีบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือคณะใดคณะหนึ่ง เป็นหัวหน้า ในการสร้างสรรค์ความสำเร็จ ซึ่งผู้ที่ เป็นหัวหน้า เรียกว่าผู้นำ โดยหน้าที่แล้วผู้นำจะต้องปฏิบัติ การทุกกรณีที่จะนำกลุ่ม หรือผู้ตามให้ไปสู่เป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ โดยการชักจูงหรือใช้อิทธิพลโน้มน้าวจิตใจ ผู้อื่น เพื่อให้ปฏิบัติการของหมู่คณะบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้นำของคนกลุ่ม หนึ่งหรือสังคมหนึ่งอาจมีเพียงคนเดียวหรือหลายคนก็ได้ และการเป็นผู้นำนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถ ทักษะและคุณสมบัติประจำตัว ซึ่งสิ่งที่แน่นอนที่สุดคือ ทุกสังคม ทุกชุมชนจะปราศจากผู้นำมิได้ เป็น อันขาด (อนุกุล คลังบุญครอง และคณะ, 2527) ในหมู่บ้านหรือในท้องถิ่นก็เช่นเดียวกันจำเป็นต้อง มีผู้นำ ซึ่งผู้นำในหมู่บ้านหรือในท้องถิ่นนั้นควร เป็นประชาชนในหมู่บ้านหรือท้องถิ่นนั้นเอง (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2530) ทั้งนี้เพราะว่าในการดำ เนินงานพัฒนาชุมชนนั้นต้อง เริ่มต้นด้วยการค้นหาปัญหา (Problems) และความต้องการ (Needs) อันแท้จริงของประชาชนจากประชาชนนั้นเอง มิใช่ให้ บุคคลภายนอกมาบอกถึงปัญหาและความต้องการของชุมชน (สมนึก ปัญญาสิงห์, 2527) นอกจากนี้ นักการศึกษาหรือผู้รู้ได้ให้ทัศนะ เกี่ยวกับผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนพอจะกล่าวได้ดังนี้

สมยศ ข่งท้วา (2527) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน โดยสรุปไว้ดังนี้

1. เป็นผู้นำความรู้ ความคิด และวิทยาแผนใหม่สู่ชาวบ้าน
2. เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ชาวบ้าน
3. เป็นผู้รวบรวมปัญหา ความต้องการของชาวบ้าน เพื่อประโยชน์ในการทำงาน พัฒนาชุมชน
4. เป็นผู้ช่วยนักพัฒนาหลักดำเนินงานพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

พัฒน์ สุจางงค์ และคณะ (2524) ได้กล่าวไว้ว่า "โดยทั่วไปแล้วงานพัฒนาชุมชน มักจะ เริ่มต้นจากผู้นำท้องถิ่นและจะแผ่ขยายออกไป หากชาวบ้านมีปัญหาหรือความต้องการอะไร จะร่วมกันวางแผนและโครงการ เพื่อตอบสนองความต้องการหรือแก้ปัญหา นั้น ๆ และผู้นำท้องถิ่น ยังเป็นตัวชักนำความช่วยเหลือ บำรุงรักษาบรรยากาศแห่งการทำงาน รวมตลอดถึงอำนวยความสะดวกในการสื่อสารความคิดและความรู้สึก"

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2530) กล่าวไว้ว่า "ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่ประชาชนเคารพนับถือ ไว้วางใจ และเป็นผู้ที่มีอำนาจต่อความรู้สึกนึกคิดและการตัดสินใจของประชาชน"

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2515) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนไว้โดยสรุปคือ

1. ผู้นำท้องถิ่นเป็นสื่อความคิดสองทาง (Two-way Communication)
2. เป็นผู้ชักนำประชาชนเข้าร่วมโครงการพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุและด้านพัฒนาคน
3. นำความรู้ ประสบการณ์ในการทำงานร่วมกันในการแก้ปัญหา และสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าด้านต่าง ๆ

สุเทพ เชาวลิต (2527) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนไว้ว่า "ผู้นำท้องถิ่นมีบทบาทมากในการส่งเสริมและสนับสนุนแผนการพัฒนา การประเมินผลความสำเร็จของโครงการต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะว่าผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้นำที่แท้จริงในการพัฒนาหมู่บ้านไม่ว่าในด้าน การวางแผนหรือบริหารงานพัฒนาการจัดสรรเงินตามโครงการ ตลอดจนการดำเนินงานตามหลักการช่วยเหลือตนเองและความเปลี่ยนแปลงก้าวหน้าของผู้นำท้องถิ่นจะขยายไปในกลุ่มชาวบ้าน ของคนอย่างกว้างขวาง ก่อให้ชาวบ้านมีความต้องการปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองตามวิถี การใหม่ ทั้งมีความรับผิดชอบต่อความต้องการของชุมชนของเขาด้วย ความเจริญและความมั่นคง ของประเทศในอนาคตย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาหมู่บ้าน"

กล่าวโดยสรุปบทบาทและหน้าที่ของผู้นำท้องถิ่นดังกล่าวข้างต้นแล้วจะเห็นได้ว่า ผู้นำท้องถิ่นเป็นบุคคลสำคัญกลุ่มหนึ่งที่จะเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน ทั้งนี้ก็เพราะผู้นำท้องถิ่นเป็นบุคคล ที่เกี่ยวข้องและใกล้ชิดกับประชาชน จึงสามารถเข้าใจสภาพชุมชนได้อย่างแท้จริง มีบทบาทและหน้าที่พัฒนา ชุมชนนั้นก็เพื่อพัฒนาคุณภาพของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนในด้านการศึกษา เศรษฐกิจและอาชีพ การสาธารณสุข สังคมวัฒนธรรม และการเมืองการปกครองให้มีคุณภาพสูงขึ้นไปเอง สำหรับผู้นำท้องถิ่นที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ ผู้นำแบบ เป็นทางการและผู้นำแบบไม่เป็นทางการ (สุเทพ เชาวลิต, 2524) ซึ่งผู้นำทั้งสองแบบต่างก็มีความจำเป็นและสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน ทั้งนี้ก็เพราะว่าต่างก็ช่วยส่งเสริมให้การดำเนินงาน พัฒนาชุมชนก้าวหน้าไปด้วยดี (พิณ สุจ่านงค์ และคณะ, 2524) อันเป็นผลให้การพัฒนาชุมชน เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้

สำหรับวิธีการพัฒนาชุมชนที่นำมาใช้ เพื่อให้การพัฒนาชุมชน เป็นไปตาม เป้าหมายนับว่า มีความสำคัญมาก เพราะการพัฒนาชุมชนจะบรรลุผลสำเร็จลงได้ก็ต้องอาศัยวิธีการหลายประการ ประกอบกัน (สมนึก ปัญญาสิงห์, 2527) การประกวดหมู่บ้านพัฒนาระดับ เขต เป็นอีกวิธีการหนึ่ง ที่ถูกนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการส่งเสริมและกระตุ้นให้ราษฎรใน หมู่บ้านได้ร่วมมือกันพัฒนาหมู่บ้านของตนอย่างค่อเนื่องในทุก ๆ ด้าน ให้บังเกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงมหาดไทย, 2532) สำหรับหมู่บ้านที่รับรางวัลจากประกวดหมู่บ้านพัฒนาถือว่า ประสบความสำเร็จหรือบรรลุผลตาม เป้าหมายของการพัฒนาชุมชนในระดับหนึ่งกล่าวคือ จะต้อง ผ่านเกณฑ์ในการคิดกับการประกวดหมู่บ้านพัฒนา ซึ่งจะใช้ประเด็นต่อไปนี้ เป็นแนวทาง เพื่อประกอบ ในการพิจารณา คือ (กรมพัฒนาชุมชน, 2532)

1. ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในกิจกรรม/โดยการพัฒนาหมู่บ้านของคน
2. ด้านการพัฒนาทางสังคม ทาง เศรษฐกิจ ทาง การ เมือง ในระบอบประชาธิปไตย และการพัฒนาทางจิตใจของประชาชนในหมู่บ้าน
3. ด้านการพัฒนาและทำนุบำรุงสาธารณสมบัติประโยชน์ และการอนุรักษ์ธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมของชุมชน
4. ด้านการสร้างเสริมและรักษาไว้ซึ่งคุณธรรม ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของ ท้องถิ่น ชุมชนในหมู่บ้าน
5. ด้านความสามารถในการรวมกลุ่ม องค์การของประชาชนเพื่อการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนเองได้
6. ด้านการนำหรือการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมต่าง ๆ ในการประกอบอาชีพ โดยสอดคล้องกับการดำรงชีวิตของประชาชนในหมู่บ้าน

7. อื่น ๆ (ตามที่ สพช. เขต จะกำหนดขึ้นเองตามสภาพที่เหมาะสมกับพื้นที่นั้น ๆ)

เมื่อพิจารณาถึงทัศนะของนักการศึกษาและผู้รู้เกี่ยวกับผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน และหลัก เกณฑ์ในการตัดสินการประกวดหมู่บ้านพัฒนา จะเห็นได้ว่า ผู้นำท้องถิ่นเป็นบุคคลสำคัญ กลุ่มหนึ่งที่จะ เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนของตนเองบนพื้นฐานของปัญหาและความต้องการที่แท้จริง ของชุมชนได้อย่างค่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ ซึ่งบทบาทและหน้าที่ของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน ดังกล่าวนั้นควรประกอบด้วยบทบาทที่สำคัญ ๆ หลายด้านด้วยกันคือ บทบาทด้าน เศรษฐกิจและอาชีพ บทบาทด้านการสาธารณสุข บทบาทด้านสังคมและวัฒนธรรม และบทบาทด้านการ เมืองการปกครอง

จาก เหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงบทบาทของผู้นำท้องถิ่น ในการพัฒนาชุมชนตามที่คาดหวังไว้ และตามที่พบเห็นจากการปฏิบัติจริง ทั้งนี้โดยศึกษาจากผู้นำท้องถิ่นและประชาชนในหมู่บ้านพัฒนาดีเด่น และหมู่บ้านทั่วไปว่าบทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านพัฒนาดีเด่นกับหมู่บ้านทั่วไปนั้นจะแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด โดยเลือกศึกษาในภาคใต้ ทั้งนี้เพราะว่า ภาคใต้เป็นภาคที่ประชาชนส่วนใหญ่มีความแตกต่างกันทางศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี จึงมักก่อให้เกิดความขัดแย้งในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลกระทบต่อการพัฒนาชุมชน ตลอดจนความมั่นคงของชาติ ประกอบกับ เป็นภาคที่มักจะประสบกับภัยธรรมชาติอยู่เสมอ จึงจำเป็นต้องได้รับการการพัฒนาในทุก ๆ ด้านอย่างต่อเนื่อง ซึ่งคาดว่าผลที่ได้จากการวิจัย จะช่วยให้ผู้นำท้องถิ่นได้ปรับปรุง และสร้างเสริมบทบาทในการพัฒนาชุมชนของคนใต้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการปรับปรุงนโยบายการพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับการพัฒนาหมู่บ้านยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่ปฏิบัติจริงของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน ความการรับรู้ของผู้นำท้องถิ่นและประชาชนในหมู่บ้านพัฒนาดีเด่น และหมู่บ้านทั่วไป
2. เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างบทบาทที่คาดหวังกับบทบาทที่ปฏิบัติจริงของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน ความการรับรู้ของผู้นำท้องถิ่นและประชาชนในหมู่บ้านพัฒนาดีเด่น
3. เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างบทบาทที่คาดหวังกับบทบาทที่ปฏิบัติจริงของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน ความการรับรู้ของผู้นำท้องถิ่นและประชาชนในหมู่บ้านทั่วไป
4. เปรียบเทียบความแตกต่างของบทบาทที่คาดหวังของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน ความการรับรู้ของผู้นำท้องถิ่นและประชาชน ระหว่างหมู่บ้านพัฒนาดีเด่นกับหมู่บ้านทั่วไป
5. เปรียบเทียบความแตกต่างของบทบาทที่ปฏิบัติจริงของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน ความการรับรู้ของผู้นำท้องถิ่นและประชาชน ระหว่างหมู่บ้านพัฒนาดีเด่นกับหมู่บ้านทั่วไป

สมมุติฐานของการวิจัย

จากการศึกษางานวิจัยของอัจฉราพรณ อองกุลนะ (2527) ศึกษาเรื่องบทบาทของผู้นำชุมชนภาครัฐบาลและ เอกชนด้านการสอนประชาชนและบริการชุมชนที่มีในโรงเรียนมัธยม เพื่อพัฒนาชนบทในเขตการศึกษา 7 พบว่า บทบาทที่คาดหวังในการสอนประชาชนและบริการชุมชนร่วมกับโรงเรียนมัธยม เพื่อพัฒนาชนบทของผู้นำชุมชนทั้งภาครัฐบาลและ เอกชนสูงกว่าบทบาทที่

ปฏิบัติจริงทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ ชาตรี ธรรมจรัส (2529) ที่ศึกษาเรื่องบทบาทในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของโรงเรียนประถมศึกษา ตามการรับรู้ของเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ และครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดในเขตการศึกษา 6 พบว่า บทบาทที่คาดหวังกับบทบาทที่ปฏิบัติจริงในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของโรงเรียนประถมศึกษา ตามการรับรู้ของเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ และครูโรงเรียนประถมศึกษาในแต่ละกลุ่มแตกต่างกัน โดยค่าเฉลี่ยบทบาทที่คาดหวังสูงกว่าบทบาทที่ปฏิบัติจริงทุกด้าน ผู้วิจัยจึงตั้งสมมุติฐานของการวิจัยข้อที่ 1 และข้อที่ 2 ดังต่อไปนี้

1. บทบาทที่คาดหวังของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านพัฒนาดีเด่นสูงกว่าบทบาทที่ปฏิบัติจริง
2. บทบาทที่คาดหวังของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านทั่วไปสูงกว่าบทบาทที่ปฏิบัติจริง

จากการที่หมู่บ้านพัฒนาดีเด่นได้รับรางวัลชนะเลิศ จากการประกวดหมู่บ้านพัฒนาระดับเขต ประจำปี 2530-2531 และ 2531-2532 นั้นแสดงให้เห็นว่าประชาชนและผู้นำท้องถิ่นในหมู่บ้านมีความกระตือรือร้นตั้งใจร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นของตนเองด้วยความสามารถเสียสละในการปฏิบัติงานอย่างแท้จริง ผู้วิจัยจึงตั้งสมมุติฐานของการวิจัยข้อที่ 3 และข้อที่ 4 ดังต่อไปนี้

3. บทบาทที่คาดหวังของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านพัฒนาดีเด่นสูงกว่าหมู่บ้านทั่วไป
4. บทบาทที่ปฏิบัติจริงของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านพัฒนาดีเด่นสูงกว่าหมู่บ้านทั่วไป

ขอบ เขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษามหาวิทยาลัยของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนใน 4 ด้านเท่านั้น คือ

- 1.1 บทบาทด้าน เศรษฐกิจและอาชีพ
- 1.2 บทบาทด้านการสาธารณสุข
- 1.3 บทบาทด้านสังคมและวัฒนธรรม
- 1.4 บทบาทด้านการ เมืองการปกครอง

2. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะบทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านพัฒนาดีเด่น และหมู่บ้านทั่วไปภาคใต้ ระหว่างช่วงปีพุทธศักราช 2530-2532 เท่านั้นคือ

2.1 สำนักงานพัฒนาชุมชนเขต 8 หมู่บ้านพัฒนาดีเด่น จำนวน 2 หมู่บ้าน และหมู่บ้านทั่วไป จำนวน 3173 หมู่บ้าน

2.2 สำนักงานพัฒนาชุมชนเขต 9 หมู่บ้านพัฒนาดีเด่น จำนวน 2 หมู่บ้าน และหมู่บ้านทั่วไป จำนวน 2943 หมู่บ้าน

3. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับผู้นำท้องถิ่นที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนหรือแต่งตั้งจากทางราชการ และทางราชการได้ออกหนังสือแต่งตั้งไว้ เป็นหลักฐานว่า เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) และประชาชนที่มีสถานะในครอบครัว เป็นหัวหน้าครอบครัวและมีสถานะในหมู่บ้าน ไม่เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน เท่านั้น

4. ตัวแปรที่ศึกษา ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีดังต่อไปนี้

4.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ประเภทของหมู่บ้าน คือ หมู่บ้านพัฒนาดีเด่น และหมู่บ้านทั่วไป

4.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ บทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่ปฏิบัติจริงของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

4.2.1 บทบาทด้านเศรษฐกิจและอาชีพ

4.2.2 บทบาทด้านการสาธารณสุข

4.2.3 บทบาทด้านสังคมและวัฒนธรรม

4.2.4 บทบาทด้านการเมืองการปกครอง

ข้อตกลงเบื้องต้น

ในการวิจัยครั้งนี้ ถือว่าคำตอบที่ได้จากการสอบถามของผู้นำท้องถิ่นและประชาชน เป็นคำตอบที่ตรงตามสภาพความเป็นจริงและเป็นคำตอบที่เชื่อถือได้

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

บทบาทของผู้นำ หมายถึง พฤติกรรมหรือกิจกรรมโดยส่วนรวมที่ผู้นำได้ปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง หรือพัฒนาขึ้นภายในหมู่บ้าน

การพัฒนาชุมชน หมายถึง กระบวนการที่มุ่งส่งเสริมสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น และ เสริมสร้างท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าในด้านเศรษฐกิจและอาชีพ การสาธารณสุข สังคมและวัฒนธรรม และการเมืองการปกครอง

บทบาทที่คาดหวัง หมายถึง พฤติกรรมที่อาจแสดงออกหรือไม่แสดงออกของผู้นำท้องถิ่น ในการพัฒนาชุมชน ตามการรับรู้ที่คาดหวังว่าควรจะเป็นหรืออยากให้ เป็นของผู้นำท้องถิ่นและประชาชนว่าผู้นำท้องถิ่นควรมีพฤติกรรมอย่างไร โดยไม่คำนึงถึงพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่นในขณะนั้น

บทบาทที่ปฏิบัติจริง หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน จากการรับทราบ การพบเห็นติดตาม และการสังเกต ตามการรับรู้ของผู้นำท้องถิ่นและประชาชน

การรับรู้ หมายถึง การรับทราบ ความคิดเห็น การพบเห็นติดตามของผู้นำท้องถิ่นและประชาชนต่อบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่ปฏิบัติจริงของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน

ผู้นำท้องถิ่น หมายถึง คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ซึ่งประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน เป็นประธาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองเป็นกรรมการ และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งราษฎรเลือกตั้งจำนวน 5-9 คน เป็นกรรมการ โดยเลือกเป็นรองประธาน 1 คน เลือกเงินเลขานุการ 1 คน และเลือกเป็นผู้ช่วยเลขานุการ 1 คน อยู่ในตำแหน่งคราวละ 5 ปี

ประชาชน หมายถึง บุคคลที่มีสถานะในครอบครัวเป็นหัวหน้าครอบครัว และมีสถานะในหมู่บ้านไม่เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตหมู่บ้านพัฒนาดีเด่นและหมู่บ้านทั่วไป

หมู่บ้านพัฒนาดีเด่น หมายถึง หมู่บ้านที่สมัครเข้าร่วมการประกวดหมู่บ้านพัฒนา ระดับเขตพัฒนาชุมชน ที่จัดโดยกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ระหว่างช่วงปีพุทธศักราช 2530-2532 ในภาคใต้และได้รับรางวัลชนะเลิศ

หมู่บ้านทั่วไป หมายถึง หมู่บ้านที่ไม่สมัครหรือสมัครเข้าร่วมการประกวดหมู่บ้านพัฒนา ระดับเขตพัฒนาชุมชน ที่จัดโดยกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ระหว่างช่วงปีพุทธศักราช 2530-2532 ในภาคใต้ แต่ไม่ได้รับรางวัล

ภาคใต้ หมายถึง ภาคที่ประกอบด้วย 14 จังหวัด คือ นครศรีธรรมราช ชุมพร ระนอง กระบี่ พังงา สุราษฎร์ธานี ภูเก็ต สตูล พัทลุง สงขลา บัตตานี ยะลา ตรังและนราธิวาส

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการวิจัยครั้งนี้ขอ เป็นแนวทาง ในการปรับปรุงบทบาทของผู้นำท้องถิ่น ในการพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. ผลการวิจัยครั้งนี้ขอ เป็นแนวทาง ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหลาย ในการที่จะร่วมมือกัน เพื่อปรับปรุงแนวทางการดำเนินงาน เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของการพัฒนาหมู่บ้านที่แท้จริง
3. เพื่อ เป็นแนวทาง ในการวิจัย เรื่องนี้ ในขอบ เขตที่กว้างขวางยิ่งขึ้นต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย